

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

ROZVOD A RODINA PO ROZVODU

Vedoucí diplomové práce: Šimečková Jana, Mgr.

Autor práce: Šárka Fojtlová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: pátý

2012

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamech citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. 4. 2012

Děkuji Janě Šimečkové, Mgr. za její podněty a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji své rodině a přátelům za trpělivost a podporu.

OBSAH

Úvod	6
1. Postavení ženy, muže a dětí v dějinách a historii rozvodu	8
1.1 Pravěk	8
1.2 Oikos a Polis, Starověký Řím	9
1.3 Středověk a Křesťanství	11
1.4 Novověk, období industrializace	11
1.5 Specifikace české rodiny	13
2. Rozvod, jeho právní a společenské aspekty	13
2.1 Historický kontext	14
2.2 Právní úprava rozvodu platná v ČR	15
3. Změny v životě rozvedeného rodiče (samoživitele)	17
3.1 Nové uspořádání prokreační rodiny	18
3.2 Možnosti porozvodového uspořádání péče o nezletilé dítě	19
3.2.1 Výhradní péče	20
3.2.2 Společná péče	21
3.2.3 Otcovské modely	22
3.2.3.1 Vzdálení otcové živitelé	23
3.2.3.2 Otcové pomáhající	23
3.2.3.3 Pečující přítomný otec	24
3.2.4 Syndrom zavrženého rodiče	24
3.2.5 Etické aspekty výchovy dítěte v rozvedené rodině	25
4. Vztahy s orientační rodinou	27
4.1 Vztahy dítěte s prarodiči	27
4.2 Vztahy s rodinou bývalého partnera	28
5. Rozvod jako stigma	29
5.1 Psychologický vliv rozvodu na nezletilé dítě	29
5.2 Ekonomická situace	31
5.2.1 Feminizace chudoby	31
5.2.2 Zapojení na trhu práce	32
5.2.3 Riziko diskriminace	32
5.2.4 Bariéry na trhu práce	33

5.3 Příchod nového partnera	35
Závěr	38
Seznam použitých zdrojů	40
Abstrakt	42
Abstrakt	43

ÚVOD

Rodina je základní jednotkou každé společnosti. Fungování rodiny či její nefunkčnost má přímý vliv na výchovu dětí, ale i na spokojenost všech jejích členů. Nefunkčnost rodiny se zrovna tak odráží v mezilidských vztazích, pracovní výkonnosti a v oblasti sociální práce je častým tématem.

Na problematiku rozvodu se často díváme optikou dítěte, které v rodině žije, ne vždy ale bereme na zřetel situaci rodičů samoživitelů. Přitom právě rodiče, kteří se sami starají o své dítě, se často ocitají v nepříznivé sociální situaci, kterou nedokáží řešit vlastními silami a paradoxně se neradi obracejí na profesionály s žádostí o pomoc.

Být rozvedeným rodičem je jakási pomezí situace, která na jednu stranu vytváří stigma ve společnosti, na stranu druhou není vnímána jako problém, který by bylo nutné odborně pojmut a řešit. V tomto směru se to týká zejména relativně stabilních bezproblémových neúplných rodin, ve kterých bychom problémy na první pohled nečekali.

Moje bakalářská práce směřuje k zmapování kritických míst v životě rodičů samoživitelů. Jedná se zejména o oblasti nového uspořádání rodiny, pracovního zapojení, příchodu nového partnera i předávání hodnot ve výchově.

V oblasti nového uspořádání rodiny se chci zaměřit zejména na vztahy s nepřítomným rodičem, nastavení jednotlivých modelů výchovy, ale například i na vztahy s prarodiči. Vychovávat dítě sám/sama je velmi náročné. Situaci také komplikuje utváření nového vztahu **nepřítomný rodič (obvykle otec) – dítě**. Tento nepřítomný rodič zpravidla nemusí být ten, který za každou cenu trvá na dodržování pravidel. Stává se tak často v očích dítěte tím lepším, zajímavějším. To pak paradoxně může vést k zásadním konfliktům mezi druhým rodičem (obvykle matkou) a dítětem.

Diskriminace v oblasti pracovního začlenění je u žen obecně známým fenoménem. Pracovní a kariérní možnosti žen samoživitelek jsou v České republice často omezené. Zaměstnavatelé příliš nevyužívají možností nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a tím matkám samoživitelkám významně stěžují možnosti pracovního začlenění. S tímto pak přímo souvisí ekonomická situace rozvedených (rozdělených) rodin.

Dalším specifíkem je hledání a případné nalezení nového vztahu. Je zřejmé historicky zakořeněno, že člověk by měl mít partnera. Rozvedený rodič je pak často svým okolím tlačěn do toho, aby navázal nový vztah. To s sebou samozřejmě nese mnohé komplikace, často i frustraci v případě, že nový rodič vztah nenaváže. Přitom paradoxně množství volného času, který může rodič samoživitel věnovat budování nového vztahu, je tak malé, že šance najít a zejména udržet si vztah, je téměř nulová.

Moje bakalářská práce se snaží popsat situaci rozvedeného rodiče z mnoha úhlů jeho fungování ve společnosti a v životě, a nastínit kritické situace, které se mohou objevit. Významněji se pak chci věnovat historickému kontextu postavení ženy ve společnosti a postavení rozvedené matky, samoživitelky na trhu práce.

Celkově se ve své práci budu snažit shrnout různé úhly pohledu různých autorů soustřeďujících se na tuto problematiku, včetně výstupů z výzkumů organizace Gender studies, o.p.s.

Celkově jsem práci rozdělila do čtyř základních oblastí. První oblast se zabývá problematikou vývoje postavení ženy ve společnosti. Zde poukazuji zejména na stále se opakující vývoj postavení žen. Druhá oblast stručně popisuje právní aspekty rozvodu. Třetí, stěžejní část celé práce, směřuji na různé aspekty života rozvedeného rodiče samoživitele. Ve čtvrté, poslední části, jsem se pokusila nastínit problém výchovy dítěte k partnerskému vztahu v neúplné rodině.

Problematika matek a otců samoživitelů, kteří zatím nejsou v existenčně ohrožující situaci, není z mého pohledu z hlediska prevence v oblasti sociálních služeb příliš řešena. Život rodiče samoživitele je však plný rizikových faktorů. Proto se domnívám, že včasná prevence by mohla snížit pozdější výskyt sociálně patologických jevů nejen u dětí, ale i u dospělých.

1. POSTAVENÍ ŽENY, MUŽE A DĚTÍ V DĚJINÁCH A HISTORII ROZVODU

Postavení ženy a s tím související postavení muže, dětí ale i významu rodiny se v celých dějinách lidstva paradoxně nijak zvlášť výrazně neměnilo. Ženy již od dob starověku hledají všechny dostupné způsoby, jak se stát nezávislé na mužích. Muži pak způsoby, jak tomuto jevu zabránit.

1.1 Pravěk

Člověk dnešního typu se zcela poprvé objevuje v mladší době kamenné. Archeologie je pak jediným vědním oborem, který může doložit tento způsob života. Je jisté, že tento člověk žil ve skupinách a je skoro jisté, že šlo o skupiny pokrevně spřízněné. Je možné, že jejich společnost byla klanová, odvozená od mýtického předka. Klan, stejně jako náboženský kult, obývá společné teritorium, má vnitřní i vnější ekonomické vazby, uplatňuje pravidla dovolující resp. zakazující určité typy sňatků.¹

Nedokážeme si představit, že by lidská společnost, která je takto organizovaná neměla jasně definované role všech jednotlivců. Nejmenší jednotkou společenské organizace je vždy v každé společnosti rodina. Protože ji vytvořili všechny známé typy společnosti, nemáme důvod předpokládat, že tomu tak nebylo v období pravěku u jednotlivých kmenů nebo klanů.²

Malinowski svými výzkumy v Melanésii dokázal, že i ve společnosti, v níž se neví, kdo je biologický otec (věří se, že žena počala poté, co obcovala s duchem), se lidé dělí do rodin a platí přesná pravidla určující, které dítě ke které rodině patří. I když není znám skutečný otec, jeho roli zastává například matčin strýc.³

---

¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 14.

² Srov. tamtéž, s. 14.

³ Srov. tamtéž, s. 14.-15.

Je celkem jisté, že v lovecké a sběračské společnosti byly možné jen malé rodiny. Platí to i pro doložené necivilizované kultury jihoamerické, africké a australské. Ve všech případech jde o malá společenství s nízkou porodností a dlouhou dobou kojení, někdy se praktikují i jiné antikoncepční metody nebo dokonce uměle vyvolané potraty.⁴

Situace rodiny se ovšem zásadně mění tzv. neolitickou revolucí probíhající kolem roku 8000 př.n.l. Příznivější klima lidem dovoluje, aby se usazovali déle na jednom místě a zkoušeli pěstovat rostliny a později i chovat zvířata pro svou obživu.⁵

Po zásadní proměně uspořádání společnosti, která souvisela s tzv. neolitickou revolucí, dochází k zásadním změnám v uspořádání rodin a rodů. Vznikají první trvale obydlená sídla, lidé nejsou závislí pouze na potravě, kterou najdou na konkrétním místě, učí se pěstovat plodiny a chovat zvířata a v rodinách přirozeně stoupá počet dětí.⁶

1.2 Oikos a Polis, Starověký Řím

V předklasické (homérovské) době i v době klasického Říma se společnost postupně výrazně patriarchizovala. Postavení ženy v rodině bylo podřízené, ženy se směly zdržovat pouze ve vyhrazených částech domu, ven vycházet co nejméně, řádná vdaná žena měla za úkol pečovat co nejlépe o domácnost, co bylo za zdí jejího domu jí nemělo zajímat.⁷

Klasické období starověkého Řecka znalo fenomén rozvodu, kdy muž se mohl rozvést beze všech formalit kvůli ženině nevěře či neplodnosti, u ženy se za důvod k rozvodu považovalo pouze špatné zacházení a prokázané bití od manžela.

---

⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 14.-15.

⁵ Srov. tamtéž, s. 15.

⁶ Srov. tamtéž, s. 15.

⁷ Srov. tamtéž, s. 15.-19.

Na rozvedené ženy se v té době hledělo s despektem, rozvod byl využíván velmi sporadicky, pouze jako prostředek poslední záchrany.⁸

K období starého Říma se vztahují první pokusy o osamotňování žen vůči mužům, v období krize římské republiky dochází totiž i ke krizi klasické rodiny. S určitou mírou nadsázky můžeme tvrdit, že ve starém Římě byly položeny základy feministického hnutí.

Ženy postupně vycházejí ze zdí svých domů, začínají se vzdělávat a postupně i pracovat. Reakce mužské části populace té doby byla velmi ostrá. V případě, že nepomohly pokuty, byly i ženy z nejvznešenějších Římských rodin posílány do vyhnanství, aby nedávaly špatný příklad ostatním.⁹

Zvláštním vývojem prošel i institut manželství a rodiny. V raných obdobích starověkého Říma si Římané cenili rodiny natolik, že když sestavovali kolem roku 450 př.n.l. svůj první právní kodex, prohlásili rodinu za základní jednotku státu.¹⁰

Staré římské právo znalo 2 typy sňatků: přísný a volný. Při uzavření přísného sňatku přecházela žena z péče otce do péče manželovi, při sňatku volném zůstávala v otcově domě se všemi dědickými, majetkovými a dalšími právními důsledky.¹¹

V prvních desetiletích našeho letopočtu dochází postupně k zániku formy přísného sňatku, zároveň dochází i ke snížení porodnosti a ani nové zákonné normy ani snaha vystavět náboženský kult rodiny nemají významný úspěch.¹²

Středověk je neodmyslitelně spojený s masivním šířením křesťanství a tím i proměnou vnímání rodiny, rodičovství, ale i pohledu na rozvody a nevěru. Mění se opět postavení ženy ve společnosti. Žena má být poslušná svého muže a ve všem se mu podřídí.¹³

---

⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s.15.-19.

⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 15.-19.

¹⁰ Srov. tamtéž, s.15.-19.

¹¹ Srov. tamtéž, s.15.-19.

¹² Srov. tamtéž, s.15.-19.

¹³ Srov. tamtéž, s.19.-21.

1.3 Středověk a křesťanství

Rodina v období středověku na území Evropy je výrazně formována křesťanskou doktrínou, je vnímána jako celoživotní závazek. Hlavním úkolem křesťanské rodiny je plodit děti, sexuální obcování za jiným účelem je považováno za hříšné.¹⁴

Na formování rodiny a její podoby měla vliv také ekonomická situace: rodina je až na výjimky zejména výrobní jednotkou, která obdělává půdu nebo provozuje řemeslo. Děti se na své budoucí povolání připravují také v rodině, i když ne vždy ve vlastní.¹⁵

Běžné je soužití širších rodin, není výjimkou, že společně žijí až tři generace. Příbuzenství (rod) je v této době mocným poutem, podobně jako v dobách předchozích na rozdíl od industriální společnosti.¹⁶

Středověká společnost je v mnohém podobná uspořádání starověkého Řecka, zejména pak podřízeným postavením ženy vůči muži, dále pak necitelností k dětem s postižením, vadou či k dětem nenarozeným (domněnku, že středověk běžně znal potraty, potvrzuje zejména množství církevních dekretů vydaných právě proti potratům).¹⁷

1.4 Novověk, období industrializace

S novověkem opět přichází renesance ženských práv, která dosáhla svého vrcholu v období Velké francouzské revoluce. Proces emancipace, který měl své zárodky již ve starověkém Římě, se opět objevuje v období renesance, ženy se postupně zapojují

---

¹⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 19.-21.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 19.-21.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 19.-21.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 19.-21.

do ekonomického života společnosti, zastávají zejména ta povolání, která jsou pro muže neatraktivní (prodej plátna, koření, šití rukávů, pletení ponožek).¹⁸

Revoluční hnutí, která formulovala občanská práva, nemohla pominout ani práva žen. Hnutí za ženskou emancipaci formulovalo své cíle nejdříve ve Francii a v Anglii. V roce 1791 vydává v Paříži Olympie de Bourges spisek Práva ženy a občanky považovaný za první artikulaci ženského feminismu. Žádá se v něm naprostá rovnost práv žen a mužů včetně svobody při výběru partnera, určenou pouze citovou náklonností.¹⁹

Rodina prochází velkými změnami, které jsou determinovány zejména postupným rozpadem patriarchálního zřízení, industrializací výroby, ale i zaváděním povinné školní docházky. Vazby na širší rodinu (typické pro středověk) začínají ztrácet svůj význam. Muž postupně přestal být jediným živitelem rodiny. Rodina ztratila pevný společenský statut daný povoláním živitele, prestiž muže v rodině začala klesat. Sňatky přestaly být určovány jinými zájmy než přáním snoubenců žít společně. Povinná školní docházka odváděla děti z rodin na většinu dne.²⁰

Rodina postupně ztrácí svou výchovnou funkci (ponechává si jí pouze vůči nejmenším dětem), naopak se stává útočištěm před vnějším světem. Rodina je víc než jindy protiváhou veřejného života, je prostorem pro vytváření a předávání trvalých hodnot.²¹

Pokusíme-li se charakterizovat rodinu, můžeme konstatovat, že: současná západní společnost je monogamní. Vzhledem k četnosti rozvodů navrhuji někteří autoři používat termín seriální monogamie. Vzhledem k vysoké frekvenci nevěř, zvláště u velkoměstských populací, by se dalo mluvit i o skryté polygamii či nelegální polygamii u některých vrstev.²²

---

¹⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 22.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 22.

²⁰ Srov. tamtéž, s.23.

²¹ Srov. tamtéž, s. 22.-23.

²² Srov. tamtéž, s. 31.

Matoušek uvádí: „Muži a ženy v současnosti pochopitelně preferují ten model manželství, který je pro ně výhodnější – ženy pojetí rovnostářské, muže patriarchální tradici. Obě pohlaví si však nemohou dovolit přiznávat ji v rodině otevřeně, křehká pouta moderní rodiny by to příliš ohrožovalo.“²³

1.5 Specifika české rodiny

Historie Českého státu je až na krátká období zejména historií útlaku, rodina je tedy často vnímána jako útočiště. Mohlo by se zdát, že toto postavení rodinu posiluje, je tomu však zcela naopak. Deformovaný stát vytváří deformované občany, ty pak tvoří deformované rodiny. Rodinu nelze oddělit od vnějšího světa, čím je stát totalitnější, tím více se snaží dostat do soukromého prostoru rodiny.²⁴

Dalším charakteristickým rysem naší situace je, že emancipační požadavky žen a mužů nenašly v Československu před rokem 1989 své místo v občanských hnutích a hnutí tohoto typu vznikají až v dnešní době. A my se s nimi postupně učíme soužívat.²⁵

2. ROZVOD, JEHO PRÁVNÍ A SPOLEČENSKÉ ASPEKTY

Rozvod je v současné době velmi skloňovaným výrazem. V médiích můžeme sledovat kauzy dětí, které se staly obětí svých rodičů a jejich snahy „vyhrát“ péči o dítě. Mluví se o psychické deprivaci dětí z rozvedených rodin a jejich ztížené pozici při zapojování se do společnosti. Pomalu se formují hnutí za práva otců. V České republice se rozvádí téměř každé druhé manželství.

---

²³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 32.

²⁴ Srov. tamtéž, s. 46.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 46

2.1 Historický kontext

První zmínky o rozvodu můžeme najít už v období starověkého Řecka a Říma, kde jsou ještě patrné rozdíly mezi postavením žen a mužů. K prvnímu uzákonění rozvodu došlo v období velké francouzské revoluce ve Francii a to v souvislosti s formováním občanských práv.²⁶

Na území současné České republiky řešil možnosti rozluky manželství Rakouskouherský Všeobecný občanský zákoník z r. 1811, účinný od 1.1.1812, který na našem území platil do 1.1.1950. Ten upravoval zánik manželství za života manželů na tzv. konfesním principu. Takovýto zánik manželství byl nazýván rozlukou a rozluka byla povolena jen u manželství Židů a nekatolíků. Katolíkům Všeobecný občanský zákoník rozluku nepovoloval, a to z důvodu odmítavého postoje tehdy velmi vlivné Římskokatolické církve. Tento občanský kodex dále upravoval institut rozvodu od stolu a lože (*separatio a mensa et thora*), který však neznamenal zánik manželství, nýbrž jen zánik jedné z manželských povinností - povinnosti manželů žít spolu.²⁷

Nerozlučitelnost manželství katolíků na našem území a zároveň ustanovení Všeobecného zákoníku občanského o rozluce zrušil až prvorepublikový zák. č. 320/1919 Sb., tzv. manželská novela, který zakotvil možnost zániku manželství za života manželů bez ohledu na jejich náboženské vyznání - rozluku manželství.²⁸

Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném již nepřevzal rozlišování rozluky a rozvodu od stolu a lože a jako jediný důvod zániku manželství, nově označovaného jako rozvod manželství, převzal existenci rozvratu, který musel být hluboký a trvalý a který musel nastat z důležitých důvodů. Zákon dále zachoval zjišťování viny na rozvodu. Od výroku o vině bylo možno upustit pokud o to oba manželé požádali.²⁹

---

²⁶ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s.18.-19.

²⁷ Srov. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty*. [online], s. 9.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 9.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 9.-10.

Ve vztahu k nezletilým dětem platilo, že rozhodnutí, jímž se rozvádělo manželství jejich rodičů, nebylo možno vydat, dokud nebyla pro dobu po rozvodu upravena práva a povinnosti rodičů stran nezletilých dětí a jejich majetku.³⁰

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině ve své původní podobě účinné od 1.4.1964 až do 1.8.1998 rovněž převzal existenci kvalifikovaného rozvratu manželství jako jediného důvodu pro rozvod, avšak na základě požadavků manželů rozvádějících se před jeho přijetím opustil princip viny na rozvodu, který byl často považován za ponižující. V souvislosti s rozvodem zákonodárce nezapomněl ani na nezletilé děti rozvádějících se manželů, k jejichž zájmům byl soud při rozhodování o rozvodu povinován přihlídnout. Ve vztahu k rozvodu zákon ve svém původním znění též stanovil, že státní orgány jsou ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany povinny napomáhat upevnování manželství a rodiny, a to zejména tím, že mají předcházet příčinám, které by mohly vést k narušení pevnosti a trvalosti vztahů v manželství a v rodině. Lehkomyslný poměr k manželství byl tímto zákonem prohlášen za rozporný se zájmem společnosti a proto ke zrušení manželství rozvodem bylo možno přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.³¹

2.1 Právní úprava rozvodu platná v ČR

Rozvod manželství řeší Zákon o rodině, kde právní úprava rozvodu manželství je popsána takto:

§24

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, bere při tom v úvahu příčiny rozvodu manželství.

---

³⁰ Srov. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty.* [online], s. 10.

³¹ Srov. tamtéž, s. 10.-11.

Manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle §176 občanského soudního řádu.

§24a

Jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežili a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení §24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství se rozvede, jsou – li předloženy

a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost.

b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu

Ustanovení §24 odst. 2 platí obdobně

§24b

Návrh na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.

Jestliže však manželé spolu nežijí po dobu delší než tři roky, soud manželství rozvede, jsou – li splněny podmínky §24.³²

---

³² Zákon o rodině [online]

3. ZMĚNY V ŽIVOTĚ ROZVEDENÉHO RODIČE (samoživitele)

Rozvod, rozpad manželského, partnerského svazku s sebou nese velké změny nejen pro děti v rodině, ale i pro oba partnery. Rozvod patří k jedné z nejnáročnějších životních situací. Často se hovoří o traumatech, které rozvod způsobuje dětem. Náročná situace je to ale i pro rodiče, kterému jsou děti svěřeny do péče (většinou matce), nebo pro rodiče, který odchází z domácnosti. Z hlediska fungování rodiny dochází k významným změnám. Rodič, kterému soud svěří děti do péče, přichází o velkou část svého času, který mohl dříve věnovat volnočasovým aktivitám s dětmi nebo sám sobě.

„Být rodičem samoživatelem je vyčerpávající způsob života. Jeho nesourodé požadavky na čas a na pozornost nutí matku k pracovnímu kolotoči, který se zastaví jen dvakrát měsíčně – a i tak jen na kratší dobu – a to když děti jdou na návštěvu k tatínkovi.“³³

Budeme-li hovořit o v Čechách běžnějším modelu porozvodového (porozchodového) uspořádání rodiny, hovoříme o matce samoživitelce s dětmi ve své péči a otcí se soudně stanoveným harmonogramem pravidelného setkávání se s dětmi. V takovéto rodině se samozřejmě mění i ekonomická situace, kdy najednou schází celý jeden příjem. Špatná finanční situace domácnosti rozvedené či osamělé matky a omezení kontaktů otce s jeho dětmi nejsou jedinými důsledky rodičovského rozchodu. K dalším patří například stigmatizace takovýchto rodin, výchovné problémy, o nichž se předpokládá, že souvisí s nepřítomností otce v rodině a emocionální nestabilita.³⁴

„Rozsáhlý longitudinální výzkum rozvedených rodin provedený v letech 1971 – 1977 v USA ukázal, že kritický je ze všech hledisek první rok následující po rozchodu. Matky se musí vyrovnat s emocionální ztrátou, najít způsob jak ekonomicky zajistit rodinu, přitom se dostatečně věnovat svým dětem, stanovit nová pravidla a získat výchovnou autoritu. Děti při tom přicházejí o každodenní přítomnost otce a většinu času, který jim dříve věnovala matka. Po roce se ale zpravidla situace stabilizuje, děti si zvykají na nové uspořádání vlastní rodiny, ženy posilují svou sebedůvěru, jelikož

---

³³ WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, s. 64

³⁴ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 30.-31.

*dokázaly náročné změny zvládnout, a někdy dokonce s hrdostí na získanou odpovědnost a samostatnost.*³⁵

Rozvedené matky a rozvedení otcové se utkávají s odlišnými problémy a překážkami, přestože jejich situace jsou spojenými nádobami. Vzhledem k tomu, že děti bývají v 90 % případů svěřeny do výhradní výchovy matce, otcové jsou konfrontováni se ztrátou každodenních kontaktů se svými dětmi. Matky se naopak potýkají s přemírou zodpovědnosti, která na nich po rozchodu spočívá: s nutností zajistit chod rodiny jako jediný rodič a jako jediný živitel. Rozvod se tak jeví být sociálně strukturovanou zkušeností, která odráží genderovou organizaci společnosti [Arendell 1986: 157]. Za trvání manželství totiž většina párů přijímá více méně tradiční rozdělení rodinných rolí, založené na následujících předpokladech: žena investuje do své profese a kariéry méně než muž a velkou část svého času věnuje péči o potomky, domácnost a manžela; mužovy příjmy jsou příjmy rodinnými a ne pouze individuálními; a ženina aktivita v domácnosti má pro rodinu stejnou hodnotu jako mužova aktivita profesionální. Rozvod ale odhaluje nerovnost takového uspořádání genderových rolí v rodině. Muži zůstávají jeho pracovní zkušenosti a ekonomický příjem na nich založený, ale zpravidla ztrácí každodenní kontakty se svými dětmi. Žena přichází o podíl na životní úrovni svého bývalého manžela, obtížně hledá své místo na pracovním trhu a často na ní spočívá výlučná zodpovědnost za děti.³⁶

3.1 Nové uspořádání prokreační rodiny

Po rozpadu manželského či partnerského svazku dochází k novému uspořádání prokreační rodiny. V 90% případů odchází z rodiny otec a matka zůstává odpovědná za péči o dítě/děti. Druhý z rodičů se pak podílí na výchově dle předem stanovených pravidel. Úprava zákona o rodině dává několik možností, jak se mohou oba rodiče podílet na výchově. Záleží nejen na schopnosti obou se domluvit, ale od 5 let i na preferencích dítěte.

---

³⁵ DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 31.

³⁶ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s.11.

„Podle čl. 12 Úmluvy o právech dítěte má dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, a jeho názorům musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Za tímto účelem má být dítěti poskytnuta možnost, aby bylo slyšeno v řízeních, které se ho dotýkají. Ze zmíněného ustanovení Úmluvy vychází i úprava, která byla Velkou novelou vnesena do § 31 odst. 3 ZOR, který se týká práva dítěte vyjádřit názor ve vztahu k jeho rodičům i práva být slyšen v řízeních u státních orgánů: „Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.“³⁷

Dítě/děti mají v průběhu soudního jednání stanoveného opatrovníka – pracovníka místně příslušného odboru sociálně – právní ochrany dětí. Ten pak v průběhu soudního procesu sleduje, aby bylo rozhodnuto v zájmu dítěte.

3.2 Možnosti porozvodového uspořádání péče o nezletilé dítě

Zákon o rodině paragrafem 26 řeší svěřením nezletilého dítěte do péče takto:

§26 (1) Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

§26 (2) Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.

§26 (3) Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.

---

³⁷ KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], s. 12.

§26 (4) Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

§26 (5) Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.³⁸

Každý z typů porozvodového uspořádání rodiny má své výhody i nevýhody nejen pro dítě, ale i pro oba rodiče. Jedná se vždy o velmi složité rozhodnutí, které je navíc často děláno ve stresu, pod vlivem emocí. Velmi často se stává, že oba rodiče zaujati vzájemnými vztahy, nedokážou domyslet a nedomýšlejí důsledky jejich rozhodnutí pro budoucí citový a emoční vývoj dítěte.

3.2.1 Výhradní péče

Situace v dnešní rodině po rozvodu většinou vypadá tak, že dítě je svěřeno do péče matky a s otcem má přerušované kontakty.³⁹

Soud může tedy kontakt dítěte se vzdáleným rodičem stanovit buď pravidelný nebo tzv. Dohodou o styku s dítětem:

- pravidelná péče formou rozsudku stanoví, v jakých časových intervalech (obvykle víkend jednou za 14 dní) tráví dítě/děti čas s druhým z rodičů. Nespornou výhodou tohoto systému je jeho pravidelnost a

---

³⁸ Zákon o rodině, [online].

³⁹ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s.11

předvídatelnost. Za jeho zásadní nevýhodu můžeme považovat, že „víkendový rodič“ se téměř nepodílí na výchově, dítě ho nezná v běžných situacích (například ranní vstávání do školy). Často pak dochází k idealizaci nepřítomného rodiče a vytváření psychického nátlaku na druhého rodiče větami typu: „Kdybych bydlel s tatínkem, tak bych si užil víc legrace.“ apod.

- volná péče dohodou rodičů schválenou soudem znamená, že soud neupravuje četnost a formu styků druhého rodiče s dítětem. Výhodou tohoto uspořádání je, že druhý z rodičů může s dítětem trávit mnohem více času a to v době, kdy to oběma vyhovuje. Nevýhodou, kromě výše popsané idealizace druhého rodiče, může být i sama nepravidelnost a nepředvídatelnost tohoto systému zejména pro dítě.

3.2.2 Společná péče

V roce 1998 prošel zákon o rodině novelizací, která umožňuje svěřit dítě po rozvodu do společné péče obou rodičů.

Společná péče je specifickým, často diskutovaným způsobem, jak po rozvodu pečovat o nezletilé dítě. Názory na společnou péči se různí člověk od člověka, odborník od odborníka.

Společná péče podle zákona znamená, že oba rodiče jsou oprávněni činit rozhodnutí v důležitých záležitostech týkajících se jejich dětí, jako je léčení, vzdělávání a účast v náboženských aktivitách.⁴⁰

V některých případech si rodiče svou autoritu rozdělí, takže každý z nich si nechá právo činit rozhodnutí jen v některé oblasti. Společná péče podle zákona také

---

⁴⁰ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 102. -104.

znamená, že oba rodiče mají právní odpovědnost za aktivity svých dětí. Toto uspořádání může nebo nemusí zahrnovat společnou péči fyzickou.⁴¹

Společná fyzická péče (také nazývaná společná péče včetně bydlení) znamená, že pobyt dítěte v domově každého z rodičů je rovnoměrněji vyvážen, než by tomu bylo v rámci výhradní péče jednoho z rodičů. Rodiče, kteří mají společnou péči fyzickou, mají obvykle i společnou péči podle zákona.⁴²

Plány a programy však mohou v rámci společné péče fungovat různými způsoby. Výraz „společná fyzická péče“ není vymezen pro žádné určité dělení času nebo četnost přesunů jednoho domova do druhého. Společná fyzická péče tedy může znamenat dělení času jedna ku jedné, jedna ku dvěma nebo jakýkoli jiný poměr mezi těmito dvěma veličinami.⁴³

Dítě může měnit domov, třeba dvakrát za týden nebo zřídka, například jednou za rok. Existují i výjimečné případy, kdy to nejsou děti, ale rodiče, kteří se střídají v tzv. hlavním domě, ve kterém děti zůstávají.⁴⁴

3.2.3 Otcovské modely

Roli nepřítomného rodiče můžeme zjednodušit popsáním třech základních modelů. Vzhledem k procentu případů svěřením dětí do péče matce, označujeme nepřítomného rodiče jako otce. Nepřítomný rodič vždy hraje velkou roli v životě nejen dítěte, ale i rodiče, který s dětmi zůstává. Postoj nepřítomného rodiče pak často ovlivňuje kvalitu života toho, komu byly děti svěřeny do péče.

---

⁴¹ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 102. - 104 .

⁴² Srov. tamtéž, s. 102. - 104 .

⁴³ Srov. tamtéž, s. 102. -104.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 102. -104.

3.2.3.1 Vzdálení otcové živitelé

Model, který je označován jako tradiční, je ve skutečnosti úzce spojen s raně moderním obdobím či obdobím první industrializace. Zde docházelo k jasnému oddělení domácích prací (které nebyly placené) a prací mimo rodinu, které zabezpečovaly příjem. V České republice tento model ovlivnila zejména 50. a 60. léta, kdy naprostá většina žen byla zaměstnaná na plný úvazek a jeden příjem by pro finanční zabezpečení rodiny nestačil. V současné době můžeme mluvit o určitém návratu tohoto trendu, o tzv. nových patriarchách. Tito muži přijali bezvýhradně roli živitele, svou péči o dítě eliminují na zajištění materiálního dostatku.⁴⁵

Po rozvodu pak často v této roli setrvávají, vnímají jako svou povinnost finančně zabezpečit nejen děti, ale často i manželku (jako určitý druh kompenzace za to, že se stará o výchovu dětí). Jako vychovatelé se staví do role průvodce, nemají potřebu uplatňovat svou autoritu, vychovávají spíše domluvou a snahou předat hodnoty. Jako autorita vystupují pouze v situaci, kdy jsou „povolání“ matkou k řešení konkrétního problému či konfliktu.⁴⁶

3.2.3.2 Otcové pomáhající

Druhý model můžeme popsat jako hybridní: stejně jako u předcházejícího modelu vnímají tito otcové jako svou základní povinnost postarat se o materiální zabezpečení dítěte, zároveň ale přijímají určitou část péče o dítě.

Po rozvodu tento typ otců má potřebu se podílet a zasahovat do výchovy dítěte, často vnímají negativně ztrátu každodenního kontaktu s jejich dětmi. K výchově pak přistupují spíše kamarádsky, staví do popředí otevřenou komunikaci, jsou ochotní se přizpůsobit dítěti a chovat se v některých směrech spíše jako jeho vrstevník.⁴⁷

---

⁴⁵ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 136. – 137.

⁴⁶ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 137.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 137

3.2.3.3 Pečující přítomný otec

Pro tento typ otců není zdaleka tak významné zabezpečit rodinu po finanční stránce, naopak vyvíjejí aktivity, které směřují k péči o dítě. Jsou přesvědčeni, že muž zvládne péči o dítě stejně dobře jako žena. Budují si s dítětem úzký vztah prostřednictvím fyzického kontaktu.⁴⁸

Po rozchodu tito muži hledají způsoby, jak vybudovaný úzký fyzický vztah s dítětem zachovat. Zpravidla usilují o širší rozsah kontaktu, pokud se jim to nedaří, rozvíjejí strategie, které jim umožní využít co nejlépe omezených návštěv k obnovení fyzického kontaktu.⁴⁹

3.2.4 Syndrom zavrženého rodiče

Specifickým psychologickým jevem je pak tzv. syndrom zavrženého rodiče.

„Bývá to výrazně častěji ten z dvojice, kdo z rodiny odešel bez dítěte. Tato skutečnost závažnou měrou mění rovnováhu rodičovského působení a vychyluje ho ve prospěch toho, kdo zůstal.“⁵⁰

Syndrom zavrženého rodiče vzniká ze situace, kdy rodič, který má dítě svěřené do péče, mluví o druhém z rodičů negativně, podmiňuje svou rodičovskou lásku negativním postojem dětí k nepřítomnému z rodičů. V extrémním případě k tomuto dochází tlakem ze strany prarodičů, případně i ze strany nepřítomného rodiče (který se snaží postavit dítě na svou stranu). V každém případě je tento přístup náročný zejména pro dítě, které potřebuje lásku od obou rodičů i k oběma jí cítí.

Aby otec mohl zůstat otcem a uspokojivě rekonstruoval svou otcovskou roli, musí on i jeho bývalá partnerka dokázat oddělit emoce spojené s rozvodem/rozchodem od vyjednávání o způsobu výchovy. I když konflikty a emoce spojené s rozvodem

---

⁴⁸ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 147

⁴⁹ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 147.

⁵⁰ NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*, s. 32

časem odezní a nastolí se normální režim kontaktů otce a dítěte (dětí), může být často už pozdě. Otec, dítě či oba ztratí o vzájemný kontakt zájem.⁵¹

3.2.5 Etické aspekty výchovy dítěte v rozvedené rodině

Přáním snad každého rodiče je, aby jeho dítě bylo šťastné, měli spolu spokojený vzájemný vztah a pokud možno se jako rodič vyvaroval výchovných postojů, které uplatňovali jeho rodiče a které považuje za chybné.

Jak ale vychovávat dítě v neúplné rodině k partnerskému vztahu a úctě k rodině? To je určitě otázka, kterou si klade velké množství rodičů, kteří sami pečují o své děti.

Jak ukazují výzkumy, děti z rozvedených rodin jsou častěji náchylné k tomu řešit problémy v partnerství zkratovitě, rozvodem. Jedním z důvodů, proč se to tak děje může být fakt, že v dětství nezískaly správný vzor jednání v kritických obdobích vztahu či vývoje rodiny. Děti z rozvedených rodin v jedné chvíli ztratí příležitost vidět oba rodiče společně konstruktivně řešit problémy spojené s chodem domácnosti, společným či individuálním volným časem, financemi apod. Najednou chybí vzor společné odpovědnosti. Rozvod je jednoduché řešení a v dnešní době není téměř ničím neobvyklým. Pro rodiče samoživitele je pak velmi složité motivovat své děti k utváření pevných partnerských svazků. Chybí totiž výchova příkladem.

„Jak bylo zmíněno výše, již přes půl století stále přibývá rozvedených matek, a to především poté, co se rozvod stal přijatelnou možností řešení manželských neshod i v případě přítomnosti nezletilých dětí. V současné době s tvrzením, že „rozvod je zpravidla nejlepším řešením situace, když pár není schopen řešit své manželské problémy“, rozhodně nebo spíše nesouhlasí pouze cca 16 % mužů a 20 % žen (ISSP 2002). Naopak za nejlepší řešení u manželů, kteří se neumí dohodnout, považuje rozvod více než 60 % všech mužů a žen. Co se týče tolerance rozvodů rodin s dětmi, jen zhruba 33 % mužů a žen se domnívá, že jsou-li v rodině děti, měli by rodiče zůstat pohromadě, i když spolu nemohou vyjít (Rodina 2001). Jak přitom vyplývá ze srovnání údajů

---

⁵¹ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 31.

*z výzkumů ISSP 1994 a 2002, česká společnost je k rozvodům (ať už s dětmi nebo bez) stále tolerantnější. Mezi postoji mužů a žen k rozvodům přitom nyní nejsou patrné výraznější rozdíly.*⁵²

Rozvod, jako právní institut, je součástí naší společnosti už od 18. století. V současné době se v České republice rozvádí téměř každé druhé manželství, velká část rodin žije v partnerském svazku. Jako jedna z příčin, proč selhává tolik manželství v posledních přibližně 60 letech, je označován tzv. mýtus romantické lásky. Ekonomická a funkční nezávislost partnerů na sobě navzájem, vedla historicky k posunu významu rodiny. Lidé už se neberou proto, aby přežili, ale protože se milují. Často se ale jedná o pouhou iluzi lásky, úzce propojenou se vzájemnou sexuální přitažlivostí. Ve chvílích, kdy pocit zamilovanosti postupně vyprchává a vytrácí se i sexuální přitažlivost, vytrácí se jeden z mála důvodů, proč v manželství setrvat. Současný konzumní způsob života, kdy máme nepřeberné množství možností a variant, které si stačí jen vybrat, pak rychlé výměně vlastně nahrává.

Tradiční rodina se v dnešní postmoderní době dostává jednoznačně do krize. Co tedy předat dítěti, jaké mu vnést do života hodnoty, aby bylo schopné obstát v partnerském vztahu? Z mého úhlu pohledu je to nepodmíněná bezmezná láska, kterou pokud dostane, bude jí v budoucnu umět i dávat.

S city je to totiž stejné jako s rozumem. Pokud dítě nedostane do určitého věku dostatek láskyplné péče, může ho to trvale a nezvratně poškodit na celý život – bude z něho citově poškozený člověk. A šance na změnu je malá nebo žádná. Potíž je ale v tom, že to není na první pohled vidět stejně dobře jako kdybyste se nenaučili mluvit. Nemluvícího dítěte si po chvilce všimne každý. Pokud ale někdo bude mít nenapravitelně poškozené city (například nebude umět důvěřovat druhým lidem, nebude umět mít rád sebe nebo o sebe nebude umět nechat pečovat), tak to u něj na první pohled nepoznáte. Bohužel se bude zdát, že je všechno v pořádku.⁵³

Tím opravdu základním stavebním kamenem a nejdůležitějším podnětem pro zdravý vývoj každého člověka je důvěrný vztah mezi dítětem a mámou do šesti let.

---

⁵² DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 15.

⁵³ Srov. HERMAN, M. *Najděte si svého manřana*, s. 89.

Právě na něj mozek dítěte čeká, od tohoto vztahu se odvíjí vše myslitelné i nemyslitelné. Mluvíme o bezpečné neboli zdravé vazbě. Mimořádně důležitou součástí této vazby je hlavně láskyplná péče, obsahující doteky, něhu a pohlazení.⁵⁴

Láskyplná péče nebo také bezpodmínečná láska se svou formou, podobou vztahu liší od ostatních typů vztahu. Jedná se o vztah, který si jako dítě (bezmocné a závislé), nevybíráme, nýbrž ho přijímáme. Péče a odpovědnost za svěřeného člověka nemohou být omezeny snahou a úsilím, ale týkají se výsledku. Viděno zevnitř tohoto vztahu, není starost o svěřený život omezena téměř ničím, je to neomezené ručení.⁵⁵

4. VZTAHY S ORIENTAČNÍ RODINOU

Orientační rodina, tedy širší rodina, představuje pro dítě základní sociální síť. Má samozřejmě i velký význam pro rodiče samoživitele, zejména v oblastech pracovního začlenění, ale i volného času.

4.1 Vztahy dítěte s prarodiči

V současné době není již běžné soužití několika generací v jednom bytě či domě, jak tomu bylo v minulosti. Pokud k tomu dochází, nacházíme v tomto jednání rysy matriarchátu. Rodina se pak častěji stěhuje do blízkosti rodiny ženy, případně přímo do domu jejích rodičů.

Vztah dítěte k prarodičům, rodičům matky a otce je determinován zejména faktem, že prarodiče nenesou odpovědnost za výchovu svých vnoučat, ale mohou jim nabídnout mnoho lásky a jsou pro dítě velkým zdrojem rovnováhy, zejména v takových situacích jako je rozvod rodičů.⁵⁶

---

⁵⁴ Srov. HERMAN, M. *Najděte si svého manžana*, s. 88.

⁵⁵ Srov. SOKOL, J. *Filozofická antropologie*, 193.

⁵⁶ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 121.-122.

Podmínkou samozřejmě zůstává, že si prarodiče zachovají v této situaci neutralitu. Tato nezbytná neutralita ale bohužel není samozřejmá, občas se stane, že nad ní převáží rodičovská láska k dospělému dítěti, může ale dojít i k druhému extrému, kdy rodiče své dospělé dítě kvůli rozvodu zavrhnou.⁵⁷

Někdy se také stává, že se rozvedený rodič na čas usadí v domě svých rodičů. To může být přínosné pro období urovnávání si myšlenek a hledání nové životní cesty. Rizikem ale zůstává, že více submisivní typy rodičů přenechají postupně výchovu svých dětí na prarodičích. To může mít na nezletilé dítě velmi negativní vliv.⁵⁸

Úkolem rodičů by měla být ochrana dětí a jejich původního sociálního prostředí. Z toho vyplývá, že je nezbytné dbát o udržení kontaktů dítěte s prarodiči z obou stran a zároveň postupné a zřetelné vytváření si vlastních kontaktů a interakce s dítětem.⁵⁹

4.2 Vztahy s rodinou bývalého partnera

Téma utváření vztahů rodiče, kterému bylo svěřeno dítě do péče, s rodinou bývalého partnera je velmi složité. Nastavení těchto vztahů se často odráží od původní situace v rodině, významnou roli také hraje důvod rozvodu i jeho průběh. Pro zdravý vývoj dítěte je důležité, aby spolu všichni jeho blízcí dokázali přinejmenším komunikovat. Jakákoliv snaha zmanipulovat dítě na jednu či druhou stranu může vést k psychickému stresu.

---

⁵⁷ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 121.-122.

⁵⁸ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 121.-122.

⁵⁹ Srov. PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*, s. 167

5. ROZVOD JAKO STIGMA

„Prvním problémem, na který ženy po rozvodu nebo již při uvažování o rozvodu narážejí, je sociální stigma „neúplné rodiny“. Podle statistik je minimálně každá čtvrtá rodina v ČR neúplná. Navíc vzhledem k tomu, že zkušenost života v neúplné rodině má svůj vývoj a historii, se dá předpokládat, že určitou etapu života v neúplné rodině prožije ještě větší podíl žen (a mužů): některé z rodin, které nyní jsou „úplné“, byly „neúplné“ v minulosti, jiné budou v budoucnosti. Dalo by se tedy očekávat, že stigma neúplných rodin bude postupně mizet a život v takovémto rodinném uspořádání bude stále více „normalizován“. Přesto tomu tak jednoznačně není. Svůj podíl na tom mají mimo jiné diskurzy rozšiřující negativní stereotypy osamělých matek, prezentující osamělé mateřství jako nedostatečně zodpovědné rodičovství; osamělé matky jsou nezdůvodněně obviňovány z parazitování na sociálním systému; jsou veřejně podezřívány z toho, že svou situaci volí dobrovolně, protože je pro ně finančně výhodná. Navíc je rozšířen předpoklad, podle kterého děti z neúplných rodin budou hůře všestranně prospívat než děti jiné. Pokud osamělé matky nepracují, jsou obviňovány ze zneužívání sociálních dávek; pokud nenaplňují psychologický ideál správného mateřství, který předpokládá, že matka zůstává minimálně do tří let věku dítěte doma a i nadále se věnuje v první řadě dětem a jejich potřebám. Jedním z problémů těchto normativních diskurzů je ale například to, že porovnávají osamělé mateřství s abstraktním ideálem společného rodičovství ve fungující úplné rodině, který se mnohdy ukazuje být mýtem. Další problém těchto stereotypů spočívá v tom, že implicitně pokládají za žádoucí stav, kdy žena je ekonomicky závislá na svém muži a za každou cenu se snaží udržet fungující manželství – a to i tehdy, kdy zůstat v manželství přináší ženě (a mnohdy i dětem) velké psychické či fyzické utrpení.“⁶⁰

5.1 Psychologický vliv rozvodu na nezletilé dítě

„Rozvod je krizová situace, která zásadně mění stabilní vztahy v rodině. Změnu vždy provází obavy, zmatky a nedorozumění, ale především také bolestivé pocity. Zejména pro dítě je zatěžující ztráta pocitu bezpečí. Pokud ovšem zúčastněné osoby mají

---

⁶⁰ DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 42.

nad krizí kontrolu, lze se alespoň částečně vyhnout negativním následkům. E. Teyber dokonce tvrdí, že „dítěti nezpůsobuje problémy samotný rozvod, nýbrž způsob, jakým rodiče reagují na chování dítěte, a také kvalita rodičovství.“ Toto tvrzení je příliš odvážné, samotný rozvod bude mít na dítě vždy negativní vliv tím, že dojde k narušení přirozených vztahů, ale vhodným chováním rodičů lze dopady rozvodu na dítě omezit.“⁶¹

Podle Matějčka děti, které žijí v neúplné rodině, jsou ohroženy zejména v oblasti snížené schopnosti obstát v budoucnu v náročných životních situacích – mají vyšší riziko selhání, dále ztrácí citové zázemí i vzory fungující rodiny a v neposlední řadě jim chybí možnost plného uspokojení základních psychologických potřeb – stimulace, učení, jistoty, identity, životní perspektivě, kterého se jim dostane nejlépe v citově stabilní rodině.⁶²

„Jak dítě překoná stresovou situaci spojenou s rozvodem rodičů, závisí ve velké míře na samotných rodičích. Pro dítě je především důležité, aby se zachoval vztah s oběma rodiči, a to lze splnit jedině prostřednictvím dostatečného kontaktu s oběma. Zejména u výhradní péče je důležité, aby si rodič mající dítě v péči uvědomil význam přítomnosti druhého rodiče pro dítě, a překonal své negativní pocity k němu. Rodiče se nesmí uchýlit k popouzení proti druhému a zachovat dítěti příznivý obraz obou rodičů. Protože spolu rodiče musí kvůli dítěti komunikovat i po rozvodu, měli by se snažit minimálně o neutrální vztah s běžnou mírou slušnosti. Dítě citlivě vnímá konfliktní vztah rodičů, proto by měly být vyloučeny spory, kterých je dítě svědkem, příp. takové spory, do kterých je dítě dokonce vtahováno jako účastník. Přizpůsobování dětí na situaci rozvodu je ovlivňováno do velké míry také výchovnými metodami, které rodič používá. Psychologové doporučují výchovnou metodu, kdy je rodič dítěti autoritou, ale laskavou a empatickou. Základními složkami výchovy má být vřelost, pevnost a důslednost.“⁶³

---

⁶¹ KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], s. 17.

⁶² MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, s. 32.-36.

⁶³ KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], s. 19

5.2 Ekonomická situace

Docent Ladislav Průša ve svých příspěvcích často uvádí, že „nejjednodušší způsob, jak se v České republice stát chudým, je pořídit si děti. Ve velmi specifické situaci jsou rozvedení rodiče, samoživitelé. S ohledem na to, že v 90% případů jsou děti svěřeny do péče matce, hovoříme v této souvislosti o tzv. feminizaci chudoby.

5.2.1 Feminizace chudoby

Rozvodem a svěřením dítěte do péče, klesá životní úroveň rodiče samoživitele (často matky) nejméně o polovinu. Zatímco otec, který sice platí alimenty, získává stabilně vyšší životní úroveň. Tento fakt není spojen pouze s výší příjmů, je samozřejmě vázán i na pracovní situaci. Zatímco matka je omezena ve svých pracovních aktivitách a zejména v čase, který jim může věnovat, otec rozvodem získal volný čas, který může věnovat budování kariéry.⁶⁴

„V České republice žije podle odhadů Eurostatu 9 % obyvatel pod hranicí chudoby. Termín feminizace chudoby označuje celosvětový trend zvyšujícího se podílu a převahy chudoby mezi ženami ve srovnání s muži. Jedním ze zásadních faktorů, které zvyšují pravděpodobnost chudoby žen v západních zemích, je i situace osamělého rodičovství. Matky samoživitelky tvoří specifickou skupinu. Jako ženy mají statisticky menší příjmy než muži (v České republice v průměru o cca 25 %). Největší platový rozdíl je ve věkové skupině 30–39, kdy rovněž kulminuje péče o děti. Zároveň stojí v čele celé domácnosti, což dále zvyšuje finanční náklady v poměru k jejich příjmu. Míra chudoby žen samoživitelek se v jednotlivých zemích liší. Česká republika přitom patří mezi země s nejvyšším rozdílem mezi rizikem chudoby u rodiny se dvěma rodiči a jedním rodičem.“⁶⁵

---

⁶⁴ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 28.

⁶⁵ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [online], s. 4.

„Rozvod, který je jednou z hlavních příčin vzniku rodin s jedním rodičem, má neporovnatelné finanční dopady na muže a ženy. Jak poukazuje analýza Proequality, z dlouhodobého hlediska muži z rozvodu spíše profitují – jejich kariérní rozvoj není omezován závazky spojenými s primární péčí o děti a nedochází u nich k takovému propadu životní úrovně, jaký je pozorovatelný u žen. Během prvního roku po rozvodu klesá životní standard ženy v průměru o 75 %. V pásmu osob ohrožených rizikem chudoby se po rozvodu ocitá 50 % žen. V roce 2006 uvedlo téměř 60 % žen žijících se svými dětmi bez partnera, že jejich čistý měsíční příjem nedosahuje deseti tisíc korun.“⁶⁶

5.2.2 Zapojení na trhu práce

Zapojení na trhu práce má pro rodiče samoživitele dva základní aspekty. Jedná se samozřejmě primárně o zajištění stabilního příjmu pro rodinu, dále zde ale hraje významnou roli i aspekt seberealizace. Ženy obecně jsou na trhu práce ohroženy diskriminací, u matek samoživitelek pak dochází ke kombinaci několika znevýhodňujících faktorů.

5.2.3 Riziko diskriminace

„Riziko chudoby matek samoživitelek a jejich dětí je zapříčiněno i genderovými bariérami na trhu práce. Zaměstnanost žen je v porovnání s muži stále nižší. Zatímco zaměstnanost mužů činí 75 %, u žen tato míra dosahuje pouze 58 %. Mateřství samo o sobě v české společnosti působí jako znevýhodňující aspekt při přijímání

---

⁶⁶ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [online], s. 4.

do zaměstnání (Proequality 2010). Rodiny matek samoživitelek jsou přitom na příjmu ženy existenčně závislé.⁶⁷

*„Matky samoživitelky tvoří skupinu čelící **několika vzájemně se propojujícím druhům znevýhodnění** a obecně patří ke skupinám **nejvíce ohroženým nezaměstnaností a chudobou**. Je přitom potřeba připomenout, že tato situace nedopadá pouze na samotné ženy, ale rovněž na děti, jež jsou na jejich příjem a péči odkázané. Feminizace chudoby tak stejně tvrdým dílem dopadá i na děti, které v rodinách vedených pouze matkou vyrůstají ve stále větší míře.“⁶⁸*

5.2.4 Bariéry na trhu práce

„Matky samoživitelky představují na trhu práce jednu z nejohroženějších skupin. V případě jejich životní situace dochází ke kumulaci několika znevýhodnění, která znesnadňují pohyb na trhu práce:

— *Ženy jako skupina obecně čelí na trhu práce řadě znevýhodnění, promítajících se do pravděpodobnosti jejich přijetí, výše platu i rizika nezaměstnanosti.*

Jak poukazuje zpráva Proequality (2010: 5), při omezování výroby či problémech firmy jsou ženy propouštěny jako první.

— *Pokud jsou v rodině malé děti, funguje tato skutečnost při přetrvávajících diskriminačních praktikách na trhu práce jako rizikový faktor, především při přijímání do zaměstnání.*

---

⁶⁷ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 4.

⁶⁸ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 5.

— U matek samoživitelek je tato situace násobena ještě absencí partnera, která může pro potenciálního zaměstnavatele signalizovat větší pravděpodobnost absenci v důsledku např. péče o nemocné děti.⁶⁹

„Empirické výzkumy poukazují na to, že největším obtížím čelí matky samoživitelky, jež se na pracovní trh vracejí po mateřské a rodičovské dovolené. Většina zaměstnání bohužel neumožňuje ženám zůstat v kontaktu s jejich profesí a systematicky tak budovat jejich lidský kapitál. Matky samoživitelky rovněž narážejí na bariéry při budování vlastní kariéry. Na vyšších kariérních postech mají matky samoživitelky nižší zastoupení“⁷⁰

„Pohyb matek samoživitelek na trhu práce je určován dvěma druhy podmínek:

1) Objektivní podmínky, které zahrnují především situaci na trhu práce (míru nezaměstnanosti, míru genderových nerovností, přístup zaměstnavatelů, eliminaci diskriminačních praktik, praxi politik přátelských rodině) a dostupnost zařízení péče o malé děti, které v případě absence dalších pečovatelů sehrávají pro pohyb žen na pracovním trhu zásadní roli. V současné době stále rodí své děti silné ročníky 70. let. Jsme svědky tzv. baby boomu, který zvyšuje poptávku po zařízení péče o děti v předškolním věku. Současná nabídka zařízení nicméně není schopna této poptávce dostát, což dále prohlubuje obtížnou situaci (nejen) matek samoživitelek, jejichž opětovný návrat do práce se radikálně ztěžuje.

2) Subjektivní podmínky zahrnují preference žen, co se týče péče a práce, jejich profesní a rodičovské aspirace, práci na rozvoji vlastního lidského kapitálu. V porovnání s matkami žijícími v rodinách se dvěma rodiči mají matky samoživitelky častěji základní vzdělání a méně často vzdělání vysokoškolské. I tento faktor přispívá k jejich několikanásobnému znevýhodnění na trhu práce (Kuchařová 2007). Ženy s nižším vzděláním ucházející se o málo kvalifikované pozice s nízkým výdělkem a vysokou mírou fluktuace (jako např. dělnice či prodavačky v obchodních řetězcích) čelí

---

⁶⁹ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 4.

⁷⁰ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 5.

na trhu práce relativně menším těžkostem. Tato situace je ale vykoupena nedostatečným příjmem a často i nutností práce v zaměstnání neodpovídajícím jejich kvalifikaci. S relativně menšími těžkostmi se setkávají také matky samoživitelky pracující ve veřejném či neziskovém sektoru (Pfeiferová 2010). Pro odstranění bariér znevýhodňujících ženy samoživitelky na trhu práce je klíčový přístup zaměstnavatele.“⁷¹

„Empirické výzkumy ukazují, že například ženy samoživitelky pracující v ženském kolektivu čelí méně bariérám a lépe se jim daří sladit rodinný a pracovní život. Podobně i ty, jejichž nadřízenou je žena, udávají pozitivnější zkušenost s přístupem zaměstnavatele. Roli hraje i velikost firmy. Lepší přístup zaměstnavatele zaznamenávají ženy, které pracují v menších firmách, kde se zaměstnanci navzájem znají. Jejich výkon a přístup k práci je tak posuzován individuálně bez apriorního zatížení diskriminačními genderovými předsudky.“⁷²

5.3 Příchod nového partnera

Skutečnost, že do života dítěte vstoupí nová partnerka nebo nový partner rozvedeného rodiče, není bezvýznamná. Vyžaduje určitou obezřetnost, protože je pro dítě šokem.

Pokud do rodiny přichází nový vychovatel, znamená to pro její vnitřní sociální systém vždy velký zásah. Nový příchozí si hledá své místo na základě vlastních zvyklostí, a tak přirozeně vytváří nové systémy.⁷³

„Začínáme nový život. – důležitá věta je vyslovena. Nejen, že jsou tato slova ve středu zájmu mnohých rozvedených, ale odpovídají také statistické realitě. Podle některých statistik má rozvedený člověk naději jedna ku dvěma vybudovat nový vztah do pěti let po rozvodu, když k němu došlo ve věku nižším než 35 let. Nad 45 let se toto číslo snižuje o 5%. Muži mají mnohem více možností než ženy a to o 23%. To, že má

---

⁷¹ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 5.

⁷² HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 4.

⁷³ Srov. MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*, s. 154

matka dítě mladší 10 let, také snižuje o 7% pravděpodobnost nalezení nového partnera. ⁷⁴

Často se setkáváme s argumentem, že rozvedený rodič by si měl co nejdříve najít nového partnera, že by to bylo pro dobro jejich dítěte. Jako logický se nabízí argument, že dítě musí být přece mnohem šťastnější se spokojeným a zamilovaným rodičem. Ne vždy to je ale pravda. Zejména, když si nového partnera najde žena, jejíž vztah s dětmi bývá velmi úzký a citový. ⁷⁵

Dalším argumentem, proč jsou rodiče samoživitelé často svým okolím tlačeni do nového partnerského vztahu, je jejich ekonomická situace. Jak je uvedeno výše, neúplné rodiny bývají často na hranici chudoby, jejich finanční situace je spíše neuspokojivá.

Vstup nového partnera do rodiny se ale obvykle pojí s mnoha problémy: příčiny ke vzniku konfliktů mezi dítětem a novým partnerem rodiče se často netýkají osobnosti příchozího. Dítě se od narození snaží pracovat na tom, aby přijalo i sexuální obraz svých rodičů a těžko se s tím smíruje. Potlačení představy sexuálního rodiče, která je pro dítě nepřijemná, stojí značné úsilí. ⁷⁶

Příchodem nového partnera se rodič, který před dítětem prožívá svůj „milostný příběh“, stává příliš sexuální. Všechny otázky spojené se sexualitou jeho rodičů na něj najednou začínají útočit v nejistém kontextu. Dítě se tak ocitá v konfrontaci se sexem v čistém stavu. ⁷⁷

„Velice důkladné zkoumání stavu po rozvodu rodičů prováděla u nás bohnická pracovní skupina vedená docentem Dytrychem, Dr. Prokopcem a Dr. Schullerem. Jako první závažný fakt se zjistilo, že další dobrá či nedobrá prosperita nově doplněné rodiny silně závisela na tom, do jaké míry matku a jejího partnera uspokojoval jejich vzájemný citový vztah. Toto vytváří zřejmě základní citovou atmosféru v rodině a má významný vliv na děti. Dále se ale prokázalo, že matky mají výrazný sklon vidět vztah dítěte

---

⁷⁴ BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s. 110.

⁷⁵ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s.111

⁷⁶ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s.111.

⁷⁷ Srov. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*, s.111.

*k novému partnerovi v lepším světle, než patrně odpovídá skutečnosti. Vidí jej jako hlubší, pevnější a kladnější, než jej vidí dítě samo.*⁷⁸

Příchod nového partnera do rodiny je náročnou situací, rodič by měl dítěti představit vždy jen partnera, o kterém si je jistý, že s ním chce vybudovat vážný vztah.

---

⁷⁸ MATĚJČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 75 – 76.

Závěr

Rozvod s sebou nese mnoho změn pro všechny jeho aktéry. Často máme tendenci zjednodušovat pohled na rozvodovou tematiku pouze na stresové situace a traumata spojená s nezletilými dětmi. Rozvod ale významně mění život i oběma rodičům.

Rodiči, kterému bylo svěřeno dítě do péče, se obvykle velmi změni život. Prvním a zásadním faktorem, je změna jeho finanční situace. Rozvodem a odchodem obvykle otce, klesají příjmy rodiny o více než polovinu. Velká část neúplných rodin se v České republice v současné době nachází na hranici chudoby.

Diskriminace žen na trhu práce je v poslední době sice ustupujícím, ale stále aktuálním jevem. U žen samoživitelek riziko diskriminace roste. Fakt, že ženě samoživitelce chybí partner, může být pro zaměstnavatele negativním signálem (pro zaměstnavatele je rizikovější z důvodu možné častější pracovní absence v případě onemocnění dětí apod.). Ženy samoživitelky jsou okolnostmi často nuceny vzít práci, která je méně placená nebo neodpovídá jejich kvalifikaci. Finanční příjem je pro ně hosteční otázkou.

Další oblast, se kterou se rodiče samoživitelé po rozvodu musí vyrovnat, je stigmatizace neúplné rodiny a jich samotných. Stává se, že jsou obviněni, že si za svou aktuální situaci můžou sami, že nedokázali udržet rodinu. Často bývá také poukazováno na výchovné a další problémy, které rozvod může způsobit jejich dětem.

Velmi náročná bývá změna rolí. Nepřítomný rodič (s výjimkou společné péče) nemusí být v roli vychovatele, dávat jasná pravidla a mantinely. To samozřejmě může u dítěte (dětí) vést k pocitu, že „u druhého rodiče by jim bylo lépe“. Vyrovnat se s touto situací může být velmi složité a často to zasahuje do vzájemných vztahů nejen s dětmi, ale i s druhým rodičem.

Posledním faktorem, na který lze poukázat, je složitá situace rodičů samoživitelů při hledání nového partnera. Relativně malé množství volného času spojené s dalšími aspekty (špatná životní zkušenost, péče o dítě do deseti let apod.) snižuje šanci rozvedeného rodiče vytvořit si nový vztah.

V případě, že se mu to povede, přicházejí další komplikace v podobě přijetí/nepřijetí nového partnera dítětem (dětmi) v rodině.

Okolí rodiče samoživitele má obvykle snahu tlačit ho k navázání a vytvoření nového partnerského vztahu. Argumentem pak bývá dobro dítěte či finanční situace. To může vést k osobní frustraci rodiče samoživitele, který při hledání nového partnera není úspěšný.

Jak ukazuje historický kontext, lidská společnost měla vždy tendenci tlačit ženu do submisivní role, zejména pak do finanční závislosti na manželovi (partnerovi). Stejně tak v historii již od starověku probíhá snaha žen o osamostatnění a vytvoření takového společenství, ve kterém jsou si obě pohlaví rovny. Tlak na submisivitu a závislost na partnerovi se paradoxně v dnešní době projevuje stigmatizací rozvodu a právě snahou přisuzovat rozvedeným ženám vinu za to, že zničily život sobě i svým dětem.

Nejen rozvod sám, ale zejména všechny související změny jsou velmi náročnou životní situací. Přesto se v současné době rozvádí v České republice téměř polovina manželství. Děti vychovávané v neúplných rodinách nemají zažité vzory chování v partnerství, neumí konstruktivně řešit problémy a často se pak také rozvádějí.

Výchova dítěte v neúplné rodině k hodnotám jako je stabilní partnerský vztah a fungující rodina je komplikovaná. Snad nejjednodušší možností je nabídnout dítěti neomezenou a ničím nepodmíněnou lásku. Pokud dítě takovou lásku cítí v dětství, může jí dávat i ve své dospělosti v partnerském vztahu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

Monografie:

1. BERGER, M.; GRAVILLON, I. *Když se rodiče rozvádějí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN: 978-80-7367-843-2
2. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, 1 vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008, ISBN 978-80-7330-136-1
3. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, ISBN 978-80-7330-124-8
4. HERMAN, M. *Najděte si svého manžana*, 2. vyd. Praha: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-023-3.
5. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, 1 vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN:80-85282-83-6
6. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*, 1 vyd. Praha: AVICENUM, 1986. ISBN neuvedeno.
7. MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*, 1. vyd. Praha: Galén, 1994, ISBN 80-85824-06-X
8. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1 vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901424-7-8
9. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu*, 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9
10. PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*, 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2
11. SOKOL, J. *Filozofická antropologie*, 1. vyd. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-627-6
12. WARSHAK, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*, 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN: 80-7178-089-8

Elektronické dokumenty:

1. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty.* [online], [IS.MUNI.CZ], 2006 [cit. 2012 – 03 - 20] http://is.muni.cz/th/61388/pravf_m/
2. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J., *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice.* [online], [cit. 2012 – 03 - 15] , Praha. Gender studies, 2011 http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf
3. *Zákon o rodině* [online], Arnet On Line, a.s, Ostrava, [cit. 2012 – 03 - 20] <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>
4. KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], [IS.MUNI.CZ], 2009 [cit. 1.4.2012], http://is.muni.cz/th/134821/pravf_m/

ABSTRAKT

FOJTLOVÁ, Š. *Rozvod a rodina po rozvodu*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Šimečková.

Klíčová slova: rozvod, porozvodové uspořádání, partner, výhradní péče, společná péče, chudoba, diskriminace, trh práce

Předložená bakalářská práce je teoretická. Tvoří ji pět kapitol.

První kapitola hovoří o historickém postavení ženy, muže a dětí v dějinách rozvodu od pravěku, přes starověký Řím, středověk (křesťanství), novověk a období industrializace až po rozvodovou situaci v dnešní české rodině.

Tématem druhé kapitoly je rozvod a jeho právní úprava v historickém kontextu a dnes. Třetí kapitola je věnována změnám v životě rozvedeného rodiče. Zabývá se novým uspořádáním rodiny, změnou rolí jednotlivých členů a etickými aspekty výchovy dítěte v rozvedené rodině.

Čtvrtá kapitola zohledňuje vztahy s orientační rodinou, zejména vztahy dítěte s prarodiči a s rodinou bývalého partnera.

Poslední kapitola zmiňuje dopady rozvodu na psychologický vývoj dítěte a na ekonomickou situaci rodiny.

ABSTRACT

FOJTLOVÁ, Š. *Divorce and family constellation after divorce*. České Budějovice 2012.

Key words: divorce, after divorce arrangements, partner, physical custody, joint custody care, impoverishment, discrimination, job market

The bachelor thesis is merely theoretical and it consists of 5 chapters.

The first chapter deals with historical status of women, men and children in the background of divorce ranging from prehistoric times through ancient Rome, the Middle Ages (Christianity), modern times and industrial times to up-to-date situation of a divorced Czech family.

The second part concerns with a divorce and its legal background from the historical point of view as well as the modern one.

The third part describes the changes in life of a divorced parent. It deals not only with the new family arrangements, but also with the changes of roles within the family and ethical standards of child's upbringing in a divorced family.

The fourth chapter outlines the child's relationships in the original family, especially relationships with grandparents and extended family of previous partner.

The last part deals with consequences of divorce not only on child's psychological development but also on the financial situation of the family.